

Rusmiddelpolitikk bør bli et sentralt tema i valgkampen | Clausen og Rossow

 [aftenposten.no/meninger/kronikk/i/MV8X0/Rusmiddelpolitikk-bor-bli-et-sentralt-tema-i-valgkampen--Clausen-og-Rossow](https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/MV8X0/Rusmiddelpolitikk-bor-bli-et-sentralt-tema-i-valgkampen--Clausen-og-Rossow)

Ingeborg Rossow, seniorforsker ved Folkehelseinstituttet og professor ved Universitetet i Oslo Thomas Clausen, senterleder og professor, Senter for rus- og avhengighetsforskning (SERAF), Universitetet i Oslo

Rusmidler er handelsvarer, de kjøpes og selges i markeder. Men, disse markedene er oftest sterkt regulert. Våre tre mest utbredte rus- og avhengighetsskapende stoffer (heretter kalt rusmidler) er alkohol, vanedannende legemidler og cannabis. Omsetningen og bruken av disse stoffene er regulert på ulike måter. De er handelsvarer som omsettes i ulike typer av markeder, og det er ulike oppfatninger blant politikere og i befolkningen generelt med hensyn til hvordan disse stoffene bør reguleres.

Alkohol

Her i Norge, som i de fleste andre land, er alkohol det mest utbredte rusmiddelet (ca. 90 prosent av voksne har brukserfaring), og regulering av bruk og omsetning er mindre streng enn for legemidler og narkotika. Det er likevel en del begrensninger for omsetning av alkohol med hensyn til hvor og når man kan få kjøpt alkohol og hvem som kan få kjøpt (for eksempel skal barn og berusede personer ikke få kjøpt), og det er heller ikke lov å drive reklame eller markedsføring for denne lovlige varen. Bruk er også regulert i noen situasjoner, i første rekke i form av promillegrenser i bil-, båt- og flytrafikken og forbud mot bruk på offentlig sted.

Sammenlignet med mange andre land, har vi en streng regulering av alkoholomsetningen. Vinmonopolordningen, salgs- og skjenketidene, og 20-årsgrensen for kjøp av sprit, er begrensninger som en del ønsker å få fjernet. Argumentene for en mer liberal omsetningspolitikk er blant annet hensynet til individers handlefrihet, og urimeligheten ved at det store flertallet av alkoholbrukere blir belastet for å begrense problemer blant noen få (i størrelsesorden 10 prosent av dem som bruker alkohol utvikler problematisk bruk).

Fakta: Serie om rusmiddelbruk

Legemidler

Vanedannende legemidler som sterke smertestillende midler, sovemidler og angstdempende midler, er sterkere regulert enn alkohol ved at de bare fås kjøpt lovlig med resept på apotek, og bruken fastsettes av lege (eller annet helsepersonell). Markedsføring av disse legemidlene er heller ikke tillatt. Denne reguleringen ligner i hovedsak det man ser i svært mange andre land, og den er lite debattert eller utfordret politisk.

Cannabis

Strengest regulert er cannabis og andre narkotiske stoffer. I Norge er bruk og besittelse forbudt, og omsetningen skjer på et ulovlig marked. Endringer i lovgivningen i flere andre land/delstater har bidratt til en økt debatt om avkriminalisering eller legalisering av cannabis også her til lands. Argumentene for en liberalisering av cannabispolitikken er flere, deriblant å redusere organisert kriminalitet, spare politiresurser, generere skatteinntekter og sikre produktkvalitet og alderskontroll.

Reguleringsbegrunnelser

Det er flere grunner til at myndighetene regulerer omsetning og bruk av rusmidler. Selv fra et liberalistisk ståsted er det flere argumenter som legitimerer en streng regulering:

1. For det første kan rusmiddelbruk, og da særlig alkohol, ha negative konsekvenser for andre enn brukeren selv. Eksemplene favner vidt, fra ofre for fyllekjøring og fulle voldsmenn til ressurstap i helsetjenester og

næringsliv som skyldes alkoholrelaterte helseskader og redusert arbeidsevne. Hensynet til å begrense slike skader kan legitimere regulering av omsetning og bruk.

2. Et annet legitimeringsargument er knyttet til rusmidlenes avhengighetsskapende effekt og ruseffekt. Både ruspåvirkning og rusmiddelavhengighet er tilstander hvor det er vanskeligere å vurdere konsekvensene av egne handlingsvalg, og hvor man derfor risikerer å ikke handle i tråd med egne interesser. Samfunnets regulering av bruk og omsetning kan derfor begrunnes med at man beskytter individer mot uforutsette negative konsekvenser av sine valg.
3. Et tredje argument for å legitimere kontrollpolitikk er at handlinger som er i det enkelte individs interesse, ikke nødvendigvis er til beste for samfunnet som helhet.

Oppslutning om norsk rusmiddelpolitikk

Holdninger til ulike deler av norsk rusmiddelpolitikk er belyst i en rekke spørreundersøkelser i befolkningen over tid, og de viser ulike trender for ulike rusmidler. Oppslutningen om en restriktiv alkoholpolitikk har økt, og en økende andel ønsker at vin og brennevin kun skal selges på polet.

På den annen side har holdningene til cannabispolitikken gått i motsatt retning. På slutten av 1960-tallet var det 3 prosent av utvalget i en undersøkelse som svarte at cannabis ikke bør være forbudt, og 20 år senere var denne andelen bare økt litt.

I 2013 var det derimot 20 prosent av befolkningen som var helt eller delvis enig i at bruk og besittelse av små mengder cannabis bør gjøres straffefritt, og det er godt mulig at denne andelen har økt ytterligere de siste årene.

Regulering av tilgjengelighet og bruk av rusmidler er en utfordrende balansegang mellom ulike hensyn og verdier. Det handler blant annet om folks helse og trygghet, om næringsinteresser, om individuell handlefrihet og om å beskytte særlig sårbare grupper.

Rusmiddelpolitikk er et viktig tema av stor interesse i politiske debatter, og det vil utvilsomt bli sentralt også i høstens valgkamp. La oss håpe at de politiske aktørene er ærlige på hvilke hensyn og verdier de vektlegger mest når de argumenterer for sine syn.